alebo: **Filozofia - a čo s ňou?**

1. časť. **Filozofia v dobe ranej cirkvi**

Hľaďte, aby vás niekto nezajal v lúpež filozofiou (svetskou múdrosťou) a prázdnym zvodom učiac podľa podania ľudí, podľa živlov sveta a nie podľa Krista

Kolosenským 2:8

Evanjelium spasenia z milosti vierou v ukrižovaného a z mŕtvych vstalého Ježiša Krista sa zvestuje už približne 2000 rokov. Táto dobrá správa však neprišla do sveta v ktorom by neexistovalo žiadne náboženstvo, alebo že by ľudia nemali nejaké predstavy o živote, alebo že by nemali nejaké odpovede na svoje otázky o pôvode sveta, o svojej existencii a o tom, čo bude po smrti.

Sme stvorení a fungujeme na princípoch viery/verenia. Keď sa pozorne zamyslíme nad sebou a ľuďmi zo svojho okolia, zistíme, že niet človeka, ktorý by existoval bez toho, že by niečomu neveril, teda že by nemal nejakú vieru. Niet človeka bez viery, niet človeka bez nejakej viery. Človek potrebuje niečomu veriť. Má túto vnútornú potrebu, túto vnútornú nutnosť. Potrebuje, musí, niečomu veriť. Človek sa potrebuje na niečo spoliehať, o niečo sa vnútorne oprieť, niečomu veriť, inak nedokáže existovať. Niekto sa spolieha (verí) na to, že všetko vzniklo samo od seba cestami samovoľného vývoja cez nesmierne dlhé časové obdobia. Iný sa spolieha (verí) na nejaký mimozemský pôvod života, iný verí na.... a tento výpočet toho, čomu jednotliví ľudia veria, na čo sa spoliehajú, môže pokračovať ďalej.

V období ranej cirkvi existovalo množstvo náboženstiev, učení, filozofií s ktorými sa veriaci a evanjelium ktoré zvestovali, stretávali a s ktorými museli bojovať. Vo väčšine prípadov to boli mnohobožské náboženstvá. Vo filozofických sústavách naproti tomu božstvá nemali vo väčšine prípadov žiadne miesto, alebo sa vyskytovali len v nejakej okrajovej pozícii. V niektorých filozofiách sa o nejakom božstve predpokladalo alebo hovorilo, ale obyčajne len v tom zmysle, že toto božstvo existuje, ale sa mu neprikladala žiadna dôležitosť. Alebo sa o božstve uvažovalo len v súvislosti s počiatkom vzniku vesmíru a života, ale nič viac.

Ľudská duša (bez viery v pravého Boha) je však prázdna a hladná a náboženstvá prázdneho a bezduchého obradníctva a skutkárčenia, alebo mystiky a povier, ju nenaplnia. Preto ich, hlavne ľudia, ktorí radi rozmýšľajú a snažia sa poznať podstatu vecí a svojej existencie, odsúvajú stranou, lebo im pre uspokojenie hladu ich duše a naplnenie mysle nedávajú nič, alebo len veľmi málo.

Tá potreba nájsť prijateľné odpovede na pálčivé otázky o živote a riešení všetkých problémov s

ktorými sa stretávajú, najmä však tých svojich osobných, tu je a je naliehavá. Človek hľadá vysvetlenie záhad vesmíru, života a smrti. Túži mať zodpovedané všetky otázky. Keď to nenachádza v náboženstve, alebo keď jeho náboženstvo zlyháva lebo mu nedáva odpovede na jeho otázky, obracia sa k rozumovému vysvetleniu. Hľadá odpovede, ktoré mu poskytuje jeho ľudský rozum a ľudská logika. Tieto odpovede sa systematizujú do celkov, učení, aby tieto systémy podľa možností dávali uspokojivé odpovede na všetky otázky. A aby aspoň takýmto spôsobom, aj keď len dočasne, naplnil tú vnútornú potrebu spoľahnúť sa (veriť) na niečo. A dostali sme sa k filozofii.

Filozofia je pokus zhrnúť všetko známe a poznané do formy myšlienkového systému alebo systémov učení a dať ich do súladu s ľudskými skúsenosťami. O týchto filozofických systémoch (filozofiách) je možné vo všeobecnosti povedať toľko, že nikdy nie sú uzavreté, ukončené. Inými slovami: Filozofické systémy, nech by sa jednalo o ktorýkoľvek z nich – o ktorúkoľvek filozofiu , nikdy nevystihujú a nepopisujú poznanú skutočnosť tak, že by dávali odpovede na všetky otázky a tieto odpovede by boli vyčerpávajúce.

Alebo to môžeme povedať ešte inak: Filozofia, ako systém, je systém otvorený a teda neukončený, t.j. systém, ktorý nepozná všetky pravdy a tie, ktoré pozná nie sú konečnými, úplnými a absolútnymi pravdami. Naproti tomu, keby sme sa dívali na Bibliu ako na systém, Biblia je uzavretý systém úplných a absolútnych právd nezávislých od času a miesta, postačujúcich človeku pre jeho spásu a spočinutie v Bohu. Biblia je pravda zjavené Bohom, je to Božie slovo dané ľuďom. Toto zjavenie je ukončené a uzavreté a nesmie sa k nemu ani nič pridať ani z neho nič ubrať, Zj 22:18-19.

Neuzavreté systémy je treba vždy obnovovať a doplňovať akonáhle sa objaví nový fakt alebo

fenomén, ktorý nie je v doterajšom filozofickom systéme obsiahnutý a vysvetlený. Alebo príslušná filozofia časom zanikne a zabudne sa na ňu. Rovnako tieto systémy nedávajú uspokojivé odpovede na otázky o budúcnosti. Aj preto sa hovorí, že filozofické systémy sú otvorené systémy – potrebujú neustále (korekcie) a doplnenia, spresnenie svojho učenia, tvrdení a záverov. V tom je ich bieda a nedostatočnosť a týka sa to ktoréhokoľvek a každého filozofického systému. Každá filozofia je obmedzená a ohraničená jednoducho tým, že je dielom, výtvorom a produktom ohraničenej a nedokonalej ľudskej mysle. Je daná kultúrou a aktuálnym stavom poznania. Nakoniec, vyplýva to aj z charakteristiky či definície filozofie tak, ako sa táto bežne vyskytuje a uvádza v slovníkoch či učebniciach filozofie. Vyberme si dve z nich:

1. *filozofia* –ie ž. /gréc./ 1. veda o najvšeobecnejších zákonoch vývoja prírody, spoločnosti a myslenia 2. súhrn názorov jednotlivca alebo skupiny ľudí na život, svet a pod. Všimnite si, že v tejto definícii sa už automaticky hovorí o vývoji, teda už samotná definícia nastavuje myseľ človeka na to, že sa všetko vyvinulo v protiklade k výpovedi prvých 11 kapitol Biblie.

2. *filozofia* (z gréc. filein - milovať a sofia - múdrosť) doslova láska k múdrosti; termín poprvýkrát použitý možno Herakleitom z Efezu (filosofos) (550 – 480 pred n. l.) znamená predovšetkým túžbu po poznaní, ktoré by obsiahlo celú skutočnosť a vyjavilo by človekovi zmysel jeho života, konania a usilovania. Pôvodným zdrojom filozofie je každodenná skúsenosť, ale tiež strata pocitu samozrejmosti a údiv. Už z týchto východísk je možné pochopiť mnohosť ciest k filozofii. Myslitelia sú nutne ovplyvňovaní svojim osobnými schopnosťami, kultúrnou tradíciou a špecifickým charakterom doby, v ktorej tvoria. Je správne hovoriť o filozofii gréckej, čínskej, indickej, európskej či novovekej, atď.

Filozofia, už v zmysle definície obsahu tohto slova, je láska k ľudskej múdrosti. Nie je to láska k bytosti. Nie je to láska k Bohu, nie je to láska k blížnemu – je to opačne ako v kresťanstve. Podstata živej viery živého kresťanstva je láska k Bohu (bytosti) a láska k blížnemu (bytosti). O niečo iné ide vo filozofii a o niečo iné v biblickom kresťanstve. Filozofia sa od teológie odlišuje. Vo filozofii rozhoduje len hodnoverné (autentické) a doložené rozumové poznanie. V teológii (v kresťanskej viere) je autorita na prvom mieste, vo filozofii však na mieste poslednom.

Všimnime si dve skutočnosti:

1. Zdrojom filozofie je skúsenosť (a nie zjavenie ako hovorí Biblia, napr. Žd 1:1) a je to skúsenosť predovšetkým toho, kto toto učenie vytvára (formuluje). Bohom zjavená pravda však práve často odporuje skúsenosti, viď napr.: 1. Ko 1:18, alebo Sk 17:32.

2. Autorita je vo filozofii na poslednom mieste. Teda aj prípadná autorita boha, ak by filozofia existenciu boha aj pripúšťala. Opäť úplný opak ako v Biblii.

Filozofický systém je postavený na východiskách (predpokladoch), pritom ale žiadna filozofia nestavala a nestavia svoje učenie na Božom zjavení! A toto je pre zaujatie stanoviska kresťana voči filozofii veľmi dôležité. Ak sa aj v niektorej filozofii pripúšťa alebo predpokladá existencia boha alebo nejakého božstva, tak sú to bohovia podľa ľudských predstáv, bohovia vytvorení ľudskou mysľou. Každá filozofia predpokladá, otvorene alebo skryte, že človek sám zo seba má schopnosť porozumieť svetu v ktorom žije. Porozumieť mu svojimi vlastnými schopnosťami a ovplyvniť svoj vlastný život – opäť svojimi vlastnými schopnosťami, že človek rozhoduje o podstatných veciach svojej existencie podľa svojich predstáv – skrátka človek má všetko vo svojej vlastnej ruke a moci. Pritom rozhodnutia, ktoré robí, sú založené výlučne na vedomostiach získaných skúsenosťou alebo logickým uvažovaním. (V tejto súvislosti odporúčam čitateľovi všimnúť si článok „Zjavenie“ publikovaný v číslo 13 strana 17.)

Poznanie, vedomosti, na základe ktorých sa človek, podľa týchto učení, rozhoduje, a ktoré ovplyvňujú jeho správanie, sú založené len a len na skúsenosti jednotlivca, alebo celej spoločnosti, či ohraničenej skupiny ľudí. Sú výlučne založené na skúsenostiach opierajúcich sa o materiálny svet a vychádzajú zo zmyslového poznania. Ich formulácia a zovšeobecnenie sa riadi ľudskými myšlienkami a pravidlami. Inými slovami filozofia je čisto dielo človeka s vylúčením nadprirodzeného a zjavenej pravdy. Toto je teda filozofia a podstata filozofie. Filozofia zostáva vždy len filozofiou, nech by sa jej pridávali akékoľvek prívlastky. Vždy to bude a zostane len a len ľudská predstava, ľudské myslenie a ľudské mudrovanie. V Písme máme príklad/ilustráciu s umytou sviňou (viď 2. Pt 2:22). Sviňa zostane stále len sviňou. Nech by sa akokoľvek poumývala, nech by si na seba nalepila akékoľvek nálepky, dokonca aj keby si na seba navliekla ovčiu kožušinu, vždy zostane len sviňou. Tak je tomu aj s filozofiou – filozofia zostane vždy len filozofiou – vždy je to len ľudská (a nie Božia!) predstava o všetkom, o bohu, o svete, o živote atď.

Tak je tomu aj s tzv. kresťanskou filozofiou. Aj táto „kresťanská filozofia“ nie je ničím iným než len a len filozofiou, ktorá sa snáď zaodieva do biblických pojmov a výrazov, ale vo svojej podstate zostáva stále len filozofiou – učením ľudí, učením človeka a nie Boha.

Písmo je dostatočné na to, aby kohokoľvek a každého urobilo múdrym na spasenie (2. Tm 3:15) a nepotrebujeme nič viac – len Písmo a žiadnu filozofiu. Práve naopak, filozofia (a aj „kresťanská“) nás môže zviesť z pravej cesty a zaviesť len a len do bludu.

Mnohé filozofické systémy zanikli, niektoré však pretrvávajú až do dnešných dní. Ďalšie vznikajú a zanikajú. Všetky sú však postavené na základoch, ktoré sa nezhodujú so základmi kresťanstva. Niektoré systémy sa podobajú na kresťanstvo. Objavujú sa v nich myšlienky a postoje podobné na kresťanstvo, alebo sa v niečom s kresťanstvom zhodujú – v pojmoch, rovnaký slovník, výrazy a pod. Napriek tomu však stoja proti kresťanstvu. A preto nie sú podkladom, na ktorom by kresťania mali stavať. Z ich myšlienkového materiálu by kresťania nemali čerpať, osvojovať si ich, k ich myšlienkam by sa kresťania nemali hlásiť.

Niektoré filozofické myšlienky boli odmietnuté už ranou cirkvou v dobe apoštolskej. Niektoré filozofie vyskytujúce sa v tej dobe síce už zanikli, ale ich podstatné myšlienky sa zachovali v iných systémoch alebo existujú pod iným pomenovaním. S niektorými, ktoré vznikli v neskoršej alebo v súčasnej dobe, sa musí vysporiadať Cirkev týchto dní. Písmo a Svätý Duch, ktorý nám je daný (obaja pomocníci a radcovia spolu dohromady) je pre veriaceho dostatočným usmernením a vodidlom v tomto svete a počas jeho časného života. Preto by malo postačovať iba poznanie Písma a nepotrebujeme poznať nič viac! Treba ho však dobre poznať a riadiť sa ním. A ešte viac, Písmo nás nabáda v jednotu viery, k poznaniu Syna Božieho, k miere dospelosti plnosti Kristovej, aby sme neboli zmietaní každým vetrom učenia, závratníctvom ľudí mámiť do bludu (pozri Ef 4:13 - 14). Prax je však iná.

Ak veriaci, aj keď vyznávajú Pána Ježiša Krista a autoritu Písma, nabaľujú do svojich myslí a života prvky z rôznych filozofií, ľudských učení. A deje sa im to, čo o nich hovorí Písmo v súvislosti so svrabľavými ušami v 2. Tm 4:3-4 (a iné miesta, ktoré nás varujú pred rôznymi nebiblickými učeniami). Preto z tohto dôvodu, myslím si, nie je na škodu vedieť niečo aj o filozofických učeniach a ich protikresťanskom vplyve a zvode. Niektorým z nich sa v ďalšom budeme venovať. Najprv sa pozrieme na tie filozofie, ktoré sa zjavne spomínajú v Biblii a s ktorými sa stretávali veriaci v dobe ranej cirkvi.

Helenizmus (helenista)

V Skutkoch sa píše o *helenistoch* a teda aj o *helenizme*.

Slovo helenizmus sa obyčajne používa označenie epochy starovekých dejín a súčasne špecifického kultúrneho útvaru východného Stredomoria a Prednej Ázie po výbojoch Alexandra Veľkého až do doby rímskeho cisára Augusta (4.-1. stor. n. l.). Významným kultúrnym strediskom helenizmu bola egyptská Alexandria. Charakteristickým znakom helenizmu je zmiešavanie (synkréza) gréckeho myslenia a orientálnych naúk a náboženstva. Táto synkréza pokračuje v mnohých prejavoch až do počiatku stredoveku. Z užšieho hľadiska patrí do helenizmu predovšetkým novoplatonizmus, stoicizmus, epikureizmus, novopythagoreizmus (pythagorejci), cynizmus a skepticizmus.

Palestína (Kanaán) bola domovskou zemou Židov. Predsa však väčšina z nich žila mimo hraníc Svätej zeme v diaspore, čiže v rozptýlení. Grécky vplyv spôsoboval, že mnoho Židov v diaspore postupne strácalo svoj vyhranene židovský charakter, ktorý ich odlišoval od ostatných obyvateľov. Iní však zostávali vernými Židmi. V diaspore tak existovali dve rozdielne skupiny Židov: hebraisti (hebrejovia) a helenisti.

Hebrejovia boli tí Židia, ktorí zostali verní židovskej viere, hovorili aramejsky azachovávali všetky židovské zvyky.

Helenisti. Ďaleko väčší počet Židov v diaspore prijal grécko-rímsku kultúru a prestali byť Židmi vo všetkom okrem viery. Hovorili grécky alebo jazykom tej krajiny, v ktorej žili (pozri Sk 2:6-11),

prijali obyčaje svojich susedov a v mnohých prípadoch sa od nich navonok ničím nelíšili. Pohanské prvky sa objavili aj v ich bohoslužbe. Obe skupiny Židov sú spomínané v knihe Skutkov v 6. kapitole, kde rozdelenie medzi nimi začalo ohrozovať jednotu cirkvi. Helenisti boli zrejme širšieho srdca ako hebrejovia a boli ochotní do cirkvi prijať i obrátených pohanov.

Platonizmus

Platonizmus dostal meno po aténskom filozofovi Platónovi, ktorý žil v štvrtom storočí pred našim letopočtom. Platón učil, že svet sa skladá z nekonečného počtu vecí, z ktorých každá je viac či menej nedokonalou kópiou skutočnej idei tejto veci. Napríklad: Na svete je nekonečne veľa stoličiek, žiadna z nich však nie je tou stoličkou, z ktorej sú ostatné odvodené. Opravdovou a skutočnou stoličkou nie je žiadna zo stoličiek urobených z dreva alebo iného materiálu, ale akási idea stoličky, podľa ktorej sú všetky ostatné vytvorené a sú len jej tieňom.

Podľa Platóna skutočným svetom je svet ideí. To, čo my vidíme, sú len tiene, ktoré ten skutočný svet vrhá. Podľa neho všetky idey tvoria poriadok a prvé miesto patrí idei boha. Ideu boha Platón nezosobňoval, ani ju nestotožnil s Bohom, stvoriteľom tohto sveta. Boh pre Platóna nebol osobou. Ideám však priznával skutočnú existenciu a tento svet, podľa neho, je len ich nejasným a skomoleným obrazom či tieňom.

Takéto chápanie sveta viedlo nevyhnutne k dualizmu. Ak jediným skutočným svetom je neviditeľný svet ideí a ak tento meniaci sa kozmos, v ktorom človek žije, je len hmlistým svetom, potom zmyslom ľudského bytia musí byť uniknúť z tohto neskutočného sveta do onoho skutočného sveta ideí. Cestu k tomuto úniku, ktorý je vlastne pre človeka vyslobodením, čiže spasením, otvorí meditácia a askéza. Spása je vo vedení (poznaní), nevedomosť je hriech.

V Novom zákone priamo o platonizme nie je zmienka ako o systéme, s ktorým by sa kresťanstvostretávalo. Odráža sa však v gnosticizme, ktorý prekvital v prvom storočí, a v novoplatonizme, ktorého tvorcom bol Plotinus v treťom storočí nášho letopočtu.

Gnosticizmus

Gnosticizmus –mu, m. /gréc. – lat./ fil. nábožensko-filozofický smer (1. až 3. storočie n. l.); podľa ktorého hmota je zdroj zla.

Gnosticizmus bol systém, ktorý sľuboval spasenie prostredníctvom známosti (grécky „gnosis“ =„známosť“). Boh, hovoria gnostici, je príliš veľký a príliš svätý, aby stvoril tento hmotný svet, ktorý je plný porušenosti a zvrhlosti. Preto sa z najvyššieho božstva postupne vytvorila rada „emanácií“[1)], z nich každá nasledujúca je o niečo nižšia než tá, z ktorej vznikla, z ktorej „emanovala“. Posledná z týchto emanácií potom stvorila svet. Cesta k dosiahnutiu spasenia je zrieknutie sa hmotného a hľadanie neviditeľného, duchovného sveta. Z týchto predpokladov vyrástli dva úplne odlišné smery:

Prvým z nich bol *asketizmus*. Telo je hmotné, teda nevyhnutne zlé; musí byť preto udržované pod prísnou kontrolou, musí byť káznené, jeho žiadosti musia byť krotené a potlačované, a to čo najradikálnejšie. Niektorí gnostici doporučovali prísny asketizmus. Apoštol Pavol asketizmus úplne odmietol, pozri Kolosenským 2:21-22.

Druhý záver vyrástol z predpokladu, že telo je neskutočné, že pravou (opravdovou) skutočnosťou je duch. Ak je telo pominuteľné a neskutočné, nezáleží na ňom, nezáleží ani na tom, čo robí – hovorili títo gnostici. Na spasení ducha nemôže mať vplyv ani úplné povolenie všetkým žiadostiam a vášňam tela – veď len duch zostáva pre večnosť. Teda opak prvého záveru. Tento blud zrejme popieral plnosť božstva Ježiša Krista a robil z neho nižšiu emanáciu, nižší Boží prejav.

Konflikt gnostickej filozofie s kresťanstvom sa sústredil na osobu Ježiša Krista. Ako by čistý, nekonečný duch, nazývaný Bohom, mohol mať niečo spoločné s hmotným telom a obliecť si ľudské telo, hovorili gnostici. Akékoľvek zjednotenie ducha a tela je, podľa nich, nemysliteľné. Kristovo pozemské bytie potom vysvetľovali dvojakým spôsobom: Kristus nebol skutočným človekom, len sa nim zdal byť. Druhé vysvetlenie hovorilo, že duch-Kristus začal prebývať v ľudskom tele Ježiša až pri jeho krste a opustil ho pred jeho smrťou na kríži. Prvé učenie sa nazýva *doketizmus* (od gréckeho slova dokeo – domnievam sa; zdá sa mi). Druhé *cerintianizmus*
– podľa Cerintusa, ktorý bol jeho najväčším obhajcom. Obe učenia boli veľkým nebezpečenstvom pre cirkev
[2)]

.

Doketizmus urobil z ľudského Ježiša akéhosi ducha, prelud, ktorý sa zdal byť človekom, ktorý však, podľa doketizmu, vôbec neexistoval.

Cerintianizmus postavil Ježiša do dvoch protikladov: my nemáme možnosť posúdiť, kedy jednal a hovoril Ježiš-človek a kedy Kristus-duch. Zdá sa, že apoštol Ján vo svojich epištolách vystupoval práve proti tejto gnostickej filozofii a jej zástancom a šíriteľom (pozri 1. Jn 4:3; 2. Jn 7).

Novoplatonizmus

Platónovo učenie prevzal Plotínus (204 – 269 n. l.). Neoplatonizmus je náboženská filozofia, založená na dualizme ako je svetlo a tma. Podľa neho je duch nevyhnutne dobrý, a hmota, telo nevyhnutne zlá. Spasenie záleží v úplnom umŕtvení telesných žiadostí. Človek musí postupne odstupovať od života, ktorý je určovaný ľudskými vnemami a je na nich závislý, a začať žiť život ducha, čo bude nakoniec dovŕšené smrťou. Vtedy prestane zlý vplyv tela a začne pravý duchovný život. Podľa novoplatonizmu duchovný život nebude dosiahnutý intelektuálnym úsilím o poznanie, ale mystickým ponorením sa do nekonečna.

Myslenie (filozofia) gnosticizmu a novoplatonizmu vytvorilo hlbokú priepasť medzi duchom a telom a to nielen v zmysle metafyzickom (oboje bolo podľa nich nezlučiteľné), ale tiež v zmysle etickom (duch je dobrý, telo je zlé). Následkom toho nie je v týchto filozofických systémoch miesto pre kresťanské učenie o stvorení a pre akúkoľvek jednotu človeka s Bohom. Vykúpenie je nepotrebné a nemožné, pretože žiadne dianie, ktoré sa odohráva v hmotnom svete, nemôže ovplyvniť skutočný svet ducha. Vzkriesenie tela by bolo neodpustiteľným omylom, pretože by len znovu obnovilo zlú hmotnú existenciu.

Pytagoreizmus

Pytagoras zo Samu (580 – 500 pred n. l.). Grécky filozof a hlavná postava pytagoreizmu. Pytagorejci považovali čísla za základ bytia. Čísla, podľa nich, majú zvláštny význam a moc (číselná mystika). Pripisovanie skrytého, mystického významu číslam sa zachoval až do dnes. Môžeme sa s týmito postojmi stretnúť v rôznych situáciách pri zdôrazňovaní alegórií (učenie postavené na alegórii) a číselnej symboliky.

Pytagorejci hlásali prevteľovanie duší a večný návrat toho istého. Telo považovali za väzenie duše. V súčasnosti sa vplyv pytagoreizmu (od 1. storočia pred n. l. je to tzv. novopytagoreizmus) prejavuje napr. aj v numerológii[3)].

Táto filozofia je v rozpore s kresťanstvom svojou mystikou číselnej symboliky a reinkarnáciou. Podstatou a základom kresťanskej viery a všetkého čo existuje, je Ježiš Kristus a nie čísla. Skrze neho vzniklo všetko čo vzniklo a všetko v ňom povstalo a stojí, Kolosenským 1:16-17. Písmo tiež uvádza: „A ako je uložené ľuďom raz zomrieť, a potom súd“, Židom 9:27.

Epikureizmus

Epikureizmus v užšom zmysle je učenie Epikura zo Samu a jeho školy. Epikuros zo Samu (341 – 270 pred n. l.), grécky filozof, zakladateľ epikurejskej školy. Hlavným rysom epikureizmu je materialisticky a na zmyslovom vnímaní založená etika, vidiaca blaho človeka v uvážlivo volenej a nerušene prežívanej slasti. Múdry človek usiluje o ničím neotrasiteľný pokoj svojej duše, ktorý sa dostavuje, ak prekoná strach zo smrti a z bohov. Epikurejci na smrť mali nasledovný názor: Pokiaľ sme tu, smrť tu nie je. Keď príde smrť, my už tu nebudeme. Teda: Prečo sa znepokojovať? Nemáme dôvod sa báť smrti. To je taký typický postoj a myslenie v rámci gréckej filozofie a gréckej múdrosti a logiky. Samozrejme je to proti tomu, čo zjavuje Písmo.

Zo zachovalých zlomkov (dopisy a tézy) plynie, že za najvyššie dobro epikurejci považovali duševnú slasť a za cieľ poznania vnútorné oslobodenie človeka. Epikurejci prevzali Demokritov atomizmus a to zvlášť Lucrétius Carus, podľa ktorého svet vznikol z mračna atómov, z ktorých niektoré sa náhodou vychýlili zo svojej dráhy a zrazili sa s inými. Tieto zrážky spôsobili ďalšie zrážky, až sa nakoniec všetko sformovalo v nám známy vesmír. Táto kozmológia vzdialene pripomína modernú teóriu vývoja vesmíru.

V starých gréckych filozofiách a učeniach môžeme rozpoznávať pôvod mnohých moderných alebo súčasných učení a názorov. Aj toto Lucrétiovo učenie pripomína to, čo učí súčasná kozmológia Big-Bang, že sa toto udialo v nejakom časovom okamihu po Veľkom tresku.

Vo svete, v ktorom všetko vzniklo náhodou, nemôže byť reči o zmysle a cieli všetkého diania,

nemôže byť v ňom ani konečné či absolútne dobro. Epikuros povedal, že „najvyšším dobrom“ je rozkoš, ktorú definoval ako neprítomnosť bolesti. Niekedy sa mylne vykladá, že propagoval zmyselnosť; naopak, viedol k hľadaniu takej radosti, ktorá by človekovi poskytla ďalšie a plnšie uspokojenie. Epikureizmus neobhajuje rozmarnosť, avšak nekladie žiadne medze sebectvu.

Epikureizmus je v zásade protináboženský. Nebolo treba žiadnej tvorivej sily, pretože všetko vzniklo náhodou; neexistuje ani žiadna vedúca a k cieľu smerujúca Myseľ. O bohoch epikurejci však hovorili a nepopierali ich existenciu. Tí však, podľa ich učenia obývajú nebo, ktoré je kdesi ďaleko, a tam si užívajú radosti a nezaujímajú sa o všedné veci človeka. Epikureizmus sa snažil byť teistický, v skutočnosti však bol ateistický, pretože boh, ktorý je neprístupný ľudským biedam a nezaujíma sa o nich, akoby vôbec nebol. Medzi ľuďmi bola táto filozofia veľmi populárna, pretože si nehovela v abstraktnom myslení. Dovolávala sa citových zdôvodnení. Zdôvodňovala to, čo aj tak väčšina ľudí robila: prehlasovala rozkoš za najvyšší cieľ a zmysel života. Odstránila každú myšlienku o hriechu a o zodpovednosti pred konečným súdom. Nehovorila o nesmrteľnosti; človek je zhlukom atómov a nepretrváva (nepreżije) svoje telo. Nemôžeme sa preto diviť, že aténski sa smiali Pavlovi, keď im kázal „Ježiša a zmŕtvychvstanie“ (Skutky 17: 18+32).

Stoicizmus

V Skutkoch sa spolu s epikurejcami spomínajú aj stoici, Sk 17:18. Stoicizmus založil cyperský občan Zenó (340 – 256 pred n. l.). Zenó neuznával žiadne osobné božstvo. Učil, že svet je ovládaný „absolútnym rozumom“, alebo „božskou vôľou“, ktorý to rozum prebýva vo svete a svet naplňuje. Svet sa vyvíja cieľavedome. Najvyšším cieľom človeka je, aby sa prispôsobil najvyššiemu Rozumu. Osobné pocity pri tom sú nedôležité, dokonca aj škodlivé, pretože prekážajú rozumovému riešeniu ľudských problémov. Cieľom stoikov je dokonalá sebakontrola, neovplyvnená citovými stavmi.

Stoici verili, že svet je taký, aký má byť a že všetko dianie v ňom je určované Prozreteľnosťou. Človek nemôže žiadnym spôsobom zmeniť alebo zastaviť neúprosný beh udalostí; môže ho len prijať

a podrobiť sa mu. Tento fatalistický pohľad na dianie prispieva k sebakontrole a následkom toho bol u stoikov pomerne vysoký štandard mravnosti. Stoicizmus uchvacoval prísnu zákonícku (legalistickú) myseľ Rimanov.

Aj pri svojej mravnosti nemá stoicizmus žiadne spoločné základy s kresťanstvom. Stoici nepriznávajú človeku slobodnú vôľu, neuznávajú ani skutočnú existenciu zla. Každé čiastočné zlo je pre nich časťou väčšieho dobra. Takýto vzťah k veciam vylučuje akúkoľvek myšlienku na nápravu existujúcich poriadkov. Ako jednotlivec je každý človek povinný jednať mravne a prispôsobiť sa Rozumu, ktorý poznáva; nie je však povinný snažiť sa zmeniť údel ľudí okolo seba alebo ich akokoľvek chrániť pred zlom.

Stoici nepoznajú žiaden osobný vzťah k Bohu. Príroda jedná s každým nestranne. Myšlienka akéhokoľvek osobného vzťahu ku Kozmickému rozumu alebo ku Kozmickému dianiu sa im zdala tak nezmyselnou, ako prejavovať náklonnosť napríklad k zákonu gravitácie. Boh nemá záujem o osobné veci človeka, lebo on sám nie je osobný. Stoikovi zvesť evanjelia o Bohu, ktorý poslal svojho Syna na smrť, aby tak premohol zlo hriechu, musela pripadať úplne smiešna. Stoicizmus nie je zlučiteľný s kresťanstvom, a to ani vo svojich predpokladoch, ani vo svojich dôsledkoch, hoci mravnosť stoikov sa v mnohom podobá mravnosti kresťanov.

Cynizmus a skepticizmus

Cynizmus vyrástol z učenia Sokrata, ktorý učil, že človek s malými požiadavkami má nádej žiť aj tam, kde iný človek hynie. Cynici prehlasovali za najvyššiu cnosť nemať vôbec žiadne požiadavky. Človek musí vedieť svoje želania a túžby premôcť, aby nebol nimi premáhaný. Cynici odložili všetky platné normy a všetky zvyklosti spoločnosti, v ktorej žili, a stali sa vyloženými individualistami. Často zámerne hovorili a jednali neslušne, a to len preto, aby ukázali, že sú iní.

Skepticizmus. Prvým skeptikom bol Pyrrho z Elis (365-295 pred n. l.). Ich učenie je v stručnosti toto: Naše poznanie sa zakladá na skúsenostiach, preto preň nieto žiadneho pevného kritéria. Skúsenosti jedného človeka sú totižto odlišné od skúseností druhého. Zvyky, ktoré sú v jednej udalosti budú sa líšiť podľa podmienok a času pozorovania. Všetky výroky a súdy sú relatívne: bremeno, ktoré je pre niekoho ľahké, pre druhého môže byť ťažké. Žiadny súd nie je platný, ak nie je daný pevný východiskový bod pre uvažovanie.

Keby sa skeptici riadili podľa svojho učenia, nemohli by urobiť žiadne prehlásenie ani sami o sebe, pretože žiadne tvrdenie nepovažujú za pevne prijateľné. Preto skepticizmus končí v úplnom intelektuálnom rozklade.

Cynici a skeptici odložili všetky uznávané normy jednania a myslenia. Prví odložili normu

mravnosti a druhý normu intelektu. Kresťanstvo sa od oboch líši tým, že má Boha, ktorý je pre človeka najvyššou a konečnou normou. Učí, že človek je na Bohu nutne a úplne závislý – čo obmedzuje nezávislosť cynikov – a že Boh je počiatkom všetkého myslenia, takže jeho zjavenie slúži ako regulujúci faktor k získaniu poznania skrze skúsenosti. Rôzne filozofie o sebe prehlasujú, že pravdu (neustále) hľadajú. Tým sami o sebe prehlasujú, že pravdu (celú a úplnú) nepoznajú a nevlastnia ju. Filozofia tým priznáva, že nie je úspešná v poznaní pravdy. Kresťanstvo pravdu pozná:

A on, to Slovo sa stalo telom a stánilo medzi nami, a hľadeli sme na jeho slávu,

na slávu ako jednorodeného od Otca a bol plný milosti a pravdy

Ján 1:14

A Ježiš mu povedal: Ja som cesta i pravda i život…

Ján 14:6

Lebo sa zaľúbilo Otcovi, aby v ňom prebývala všetka plnosť...

Kolosenským 1:19

Pri spracovaní článku bola použitá dole citovaná a iná dostupná literatúra:

1. Veľký slovník cudzích slov, vydavateľstvo SAMO, Bratislava - Prešov 2003.

2. Filosofický slovník (Nakladatelství Olomouc 2002).

3. Merrill C. Tenney, O Novém zákoně, ICI, 1988, str. 63 - 69.

Poznámky:

1) emanácia /lat./ - odb. vyžarovanie, vytekanie; filoz. učenie o vzniku menej dokonalejších javov z vyššieho, dokonalejšieho princípu; sveta z božstva alebo idey.

2) A v rôznej svojej modifikácii sú nimi ešte aj dodnes. Napríklad učenie, že: Medzi fyzickým telom a duchovným telom (duchom; vnútorným človekom) sa nachádza tzv. astrálne telo a hriech fyzického tela (napríklad smilstvo) sa preto nášho ducha nedotkne, nezasiahne ho; a preto údajne môžeme hrešiť koľko chceme. Nech sa však tak nestane! – ako je uvedené v Písme, R 3:8. Človeče, utekaj ďaleko od hriech ako len vládzeš. R 6:1-2+15. (Poznámka autora).

3) numerológia - ezoterická/mystická náuka, ktorá sa zaoberá predpovedaním schopností jedinca z presného údaju času a miesta jeho narodenia s prihliadnutím na astrologické predstavy.

Vytvorené: marec 2008.

Upravené: 8. apríla 2013.